प्रश्न पत्र संख्या /Que. Paper No. : III/25-26/ P-9-1 /

SET - A

वेद भूषण चतुर्थ वर्ष परीक्षा/ Veda Bhushan Fourth Year Examination

कक्षा 9वीं / पूर्व मध्यमा - I / Class 9th / Purva Madhyama - I

वर्ष / Year 2025-26

विषय / Subject - संस्कृत / Sanskrit

• इस प्रश्न पत्र में कुल 14 पृष्ठ हैं। • सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है। • प्रत्येक प्रश्न के सामने अंक दर्शाए गए हैं। • सभी प्रश्न के उत्तर यथास्थान पर ही लिखें।	• This question paper contains 14 Pages. • It is mandatory to attempt all the questions. • Marks are indicated against each question. • Write down the answers of all the question at the appropriate places.

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (अंकों में) / Student's Roll No. (In Figures)

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (शब्दों में) / Student's Roll No. (In Words)

(उदाहरण - अनुक्रमांक अंकों में - 24250001, अनुक्रमांक शब्दों में - दो चार दो पाँच शून्य शून्य शून्य एक)
(Example - Roll No. in figures - 24250001, Roll No. in words - Two Four Two Five Zero Zero Zero One)

केन्द्र क्रमांक/Centre Number -

सूचना - पर्यवेक्षक उपर्युक्त सभी प्रविष्टियों की जांच उपरान्त हस्ताक्षर करें।
Note - Supervisor should check all the above entries and then sign.

....
विद्यार्थी के हस्ताक्षर
Signature of Student

उपर्युक्त प्रविष्टि का सत्यापन किया गया तथा **बुकलेट संख्या** की प्रविष्टि उपस्थिति पत्रक में कर दी गई है।
The above entry has been verified and **booklet no.** has been entered in attendance sheet.

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
कक्ष पर्यवेक्षक का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Room Supervisor			

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Evaluator			

	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date
मुख्य परीक्षक/पुनर्मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name & signature of the Head Examiner/Re-evaluator			

(केवल प्रतिष्ठान कार्यालय उपयोग हेतु
For the use of Pratishthan's Office only)

मूल्यांकनकर्ता द्वारा आवश्यक रूप से भरा जाए।
To be mandatorily filled in by the Evaluator.

प्रश्न संख्या Question No.	मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/Marks awarded by the Evaluator	मुख्य परीक्षक/ पुनर्मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/ Marks awarded by the Head Examiner/ Re-evaluator
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
योग/Total		

पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

संस्कृत/ Sanskrit 25-26 / P-9-1	वेद भूषण चतुर्थ वर्ष परीक्षा / Veda Bhushan Fourth Year Examination कक्षा 9वीं / पूर्व मध्यमा - I / Class 9th / Purva Madhyama - I	SET - A

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : II/25-26/ P-9-1 /

विषय /Subject - **संस्कृत** / Sanskrit

पूर्णांक / Max. Marks - 100 **समय** / Time - 3 **घंटे**/3 Hours

खण्ड क

(अपठितावबोधनम् - 20 अङ्काः)

प्र.1. अधोलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत —

ग्रीष्मकालानन्तरं वर्षाकालः भवति। आकाशे सूर्यमाच्छाद्य मेघाः इतस्ततः विहरन्ति। तदा कृषकाः मुदिताः भवन्ति। यदा वृष्टिः भवति तदा भगवतः आशीर्वादा इव जलबिन्दवः भुवि निपतन्ति। आकाशे मेघाः नितरां गर्जन्ति। सर्वत्र उत्पन्नप्रकम्पनं भयङ्करं भवति। तदा मयूराः केकारवं कुर्वन्तः मुदिताः भूत्वा नृत्यन्ति। नद्यः तडागाः च जलपूर्णाः भवन्ति। कृषकाः क्षेत्राणि कृष्ट्वा बीजानि वपन्ति। क्रमेण सस्यसम्पद् वर्धते। परं यदा अतिवृष्टिः भवति तदा महती विपद् सञ्जायते। नदीनां तीरेषु विद्यमानानि लघूनि गृहाणि जले निमज्जितानि भवन्ति। पशुपक्षिणः, लघवः प्राणिनः च म्रियन्ते। एवमेव अनावृष्ट्या अपि आपदः सम्भवन्ति। तदा जलस्य अभावेन तडागाः शुष्यन्ति। वृक्षाः विनश्यन्ति। कृषिकर्म असाध्यं भवति। कृषिं विना धान्योत्पत्तिः एव न भवति। प्राणधारणवस्तूनाम् अभावेन जनाः क्लेशम् अनुभवन्ति। क्रमशः जीवनम् एव दुर्वहं भवति। अतिवृष्टेरनावृष्टेः च मूले मानवः एव। सघनविपिनानाम् अनियन्त्रितनाशनेन पर्यावरणम् असन्तुलितं भवति। पर्यावरणप्रदूषणेन ऋतूनां गतयः परिवर्तिताः भवन्ति। अतः पर्यावरणस्य संरक्षणाय वयं जागरुकाः भवेम।

1. **एकपदेन उत्तरत -** 1 × 5 = 5

अ. कुत्र मेघाः इतस्ततः विहरन्ति ?

आ. सर्वत्र उत्पन्नप्रकम्पनं कीदृशं भवति ?

इ. जलस्य अभावेन के शुष्यन्ति ?

ई. कदा वर्षाकालः आगच्छति ?

ऋ. केन ऋतूनां गतयः परिवर्तिताः भवन्ति ?

----

2. **पूर्णवाक्येन उत्तरत -** $2 \times 5 = 10$

क. पर्यावरणं कथम् असन्तुलितं भवति ?

ख. कदा भगवतः आशीर्वादा इव जलबिन्दवः निपतन्ति ?

ग. प्राणिनः कदा म्रियन्ते ?

घ. मयूराः कथं नृत्यन्ति ?

ङ. पर्यावरणप्रदूषणेन किं भवन्ति ?

----

3. **अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। (द्वित्रिशब्दात्मक - वाक्यम्)** 1

----

4. **निर्देशानुसारं उत्तरत । (केचन चत्वारः)** $1 \times 4 = 4$

i. 'कृषकाः क्षेत्राणि कृष्ट्वा बीजानि वपन्ति।' अत्र किं क्रियापदम् ?

(क) कृष्ट्वा (ख) बीजानि (ग) वपन्ति (घ) उपरोक्तसर्वम्

----

ii. 'असन्तुलितम्' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(क) पर्यावरणम् (ख) विपिनम् (ग) ऋतुः (घ) मानवः

----

iii. 'अरण्यानाम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(क) निमज्जितानाम् (ख) विपिनानाम् (ग) मेघानाम् (घ) पर्यावरणम्

----

iv. 'दुःखिताः' इति पदस्य विपर्ययपदं किं प्रयुक्तम् ?

(क) भ्रमिताः (ख) जनाः (ग) मुदिताः (घ) आशीर्वादाः

खण्ड ख

(रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः)

प्र.2. **"महर्षिसान्दीपनिराष्ट्रियवेदविद्याप्रतिष्ठानम्" इति विषयमवलम्ब्य दशवाक्यपरिमितं निबन्धं लिखत।** $1 \times 5 = 5$

प्र.3. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत। $1 \times 5 = 5$

(मञ्जूषा - अग्रजस्य, अनुजस्य, भगिनी, रक्षाबन्धनम्, रक्षासूत्रम्, मणिबन्धे, मिष्टान्नम्, प्रसन्नौ, पर्वणः, बध्नाति)

प्र.4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनुद्य लिखत - $1 \times 5 = 5$

क. मधुर मेरा मित्र है । / Madhur is my friend.

ख. सज्जन परोपकार के लिए जीते हैं । / Noble people live for the welfare of others.

ग. माता-पिता का सदैव सम्मान करो । / Always respect your parents.

घ. अनेक लोग उद्यान में घूम रहे हैं । / Many people are walking in the park.

ङ. हम सब घर जा रहे हैं । / We all are going home.

खण्ड - ग

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम् - 25 अङ्काः)

प्र.5. अधोलिखित पदानां विग्रहवाक्यपूर्वकं समासं निर्दिशत — 1 × 5 = 5

		विग्रहः	समासनाम
क.	अनशनम्	....	....
ख.	असुखम्	....	....
ग.	सोत्कण्ठा	....	....
घ.	वानरमकरौ	....	....
ङ.	राघवेन्द्रः	....	....

प्र.6. समुचितशब्दमेलनं कुरुत — 1 × 5 = 5

		प्रकृतिः	विभक्तिः	वचनं
क.	धीराः	....	....	....
ख.	उद्गमैः	....	....	....
ग.	बुद्धिं	....	....	....
घ.	युगान्तरे	....	....	....
ङ.	विनयात्	....	....	....

प्र.7. अधोलिखितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ विभजत — 1 × 5 = 5

		प्रकृतिः	प्रत्ययः
क.	परिहर्तव्यः	....	....

ख. शयानः ....

ग. संस्कृता ....

घ. ज्ञात्वा ....

ङ. दातुम् ....

प्र.8. अधोलिखित शब्दानां सन्धिविच्छेदं कुरुत — 1 × 5 = 5

सन्धिविच्छेदः

क. आचार्योऽन्तेवासिनम् .... + ...

ख. विष्णू इमौ .... + ...

ग. यान्यनवद्यानि .... + ...

घ. सूर्योदयः .... + ...

ङ. त्वयोपास्यानि .... + ...

प्र.9. अधोलिखितेषु रेखाङ्कितपदेषु वाक्यानि परिशोध्य लिखत — 1 × 5 = 5

यथा -<u>**विषङ्कमानो**</u> भवतो परामम् .... ।

विशङ्कमानो भवतः पराभवम्।

अ. सज्जनैर्सह विरोधोऽपि <u>**दुष्टसंसर्गाद्**</u> प्रियो भवदि ।

आ. <u>**ब्रजन्ति**</u> ते मुढधियः पराभवम् ।

इ. कदापि अनुचरैर्चारु**चक्षुशः** राजानः नैव वञ्चनीयाः ।

ई. दुरोदरश्छद्मजितां समीहते **नयेण** जेतुं जगतीं सूयोधनः ।

ऋ. धामः तत्पूनः प्रसीद सन्धेहि **बधाय** विद्विषाम् ।

खण्डः - घ

(पठितावबोधनम् - 40 अङ्काः)

प्र.10. अधोदत्तान् श्लोकान् पठित्वा प्रश्नानां समाधानानि लिखन्तु — $2 \times 5 = 10$

केयूराणि न भूषयन्ति पुरुषं हाराः न चन्द्रोज्ज्वलाः न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालङ्कृताः मूर्धजाः।
वाण्येका समलङ्करोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते, क्षीयन्तेऽखिलभूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम्॥
आरम्भगुर्वी क्षयिणी क्रमेण लघ्वी पुरा वृद्धिमतीच पश्चात्।
दिनस्य पूर्वार्धपरार्ध भिन्ना छायेव मैत्री खल-सज्जनानाम्॥
भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः नवाम्बुभिर्भूमिविलम्बिनो घनाः।
अनुद्धता सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्॥

1. के न भूषयन्ति ?

---

2. नम्राः के भवन्ति ?

----

3. कानि क्षीयन्ते ?

----

4. भूषणं किम् ?

----

5. पुरुषं का समलङ्करोति ?

प्र.11. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 25-30 शब्दैः उत्तरत — $2 \times 5 = 10$

1. के न्याय्यात् न प्रविचलन्ति ?

----

2. कर्तरिप्रयोगे कर्ता कस्यां विभक्तौ भवति ?

---

3. भावप्रयोगे कर्ता कस्यां विभक्तौ भवति ?

---

4. तरवः कदा नम्राः भवन्ति ?

---

5. कादम्बरीहर्षचरितयोः रचयिता कः ?

प्र.12. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 40-50 शब्दैः उत्तरत — $3 \times 4 = 12$

1. श्रियः कुरुणाम् .... वनेचरः । पद्यं प्रपूर्यताम् ।

----

2. शब्दालङ्कारस्य लक्षणं लिखित्वा उदाहरणं लिखत ।

----

3. निन्दन्तु नीतिनिपुणाः .... पद्यं प्रपूर्य व्याख्यानं कुरुत ।

----

4. अष्टौ स्त्रीप्रत्ययाः के ?

प्र.13. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 120-150 शब्दैः उत्तरत — $4 \times 2 = 8$

1. भगवद्गीतायाः माहात्म्यं विलिख्य काश्चन तीन् श्लोकान् लिखन्तु ?

----

2. पुण्यभूमेः भारतस्य चतुर्दिक्षु स्थितानां मुख्यानां पीठानां च परिचयपूर्वकं, मन्दिराणां, देवानां च दश नामानि लिखत ?